

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle

HE 61/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain 84 ja 85 b §:n ja eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi arvonlisäverolakia ja eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annettua lakia. Esityksen mukaan yleinen arvonlisäverokanta ja vakuutusmaksuveron verokanta korotettaisiin 24 prosentista 25,5 prosenttiin. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2024.

Yleisen arvonlisäverokannan korotuksen arvioidaan vuositasolla lisäävän valtion arvonlisäverokertymää staattisesti laskien noin 1 167 miljoonaa euroa vuoden 2025 tasossa. Lopullisen tuottovaikutuksen arvioidaan jäävän staattista tuottoarviota pienemmäksi, sillä arvonlisäverotuksen kiristyminen vähentää kotitalouksien ostovoimaa, minkä vuoksi kotitalouksien arvioidaan sopeuttavan kysyntäänsä. Tämä kysyntävaikutus huomioiden esityksen vuositason arvonlisäverotuoton lisäyksen arvioidaan olevan vuoden 2025 tasossa noin 956 miljoonaa euroa.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry toteaa tuoreen tutkimuksen osoittavan, että korkeita arvonlisäverokantoja korotettaessa dynaaminen vaikutus on valtiovarainministeriön arvioimaa korkeampi. Veron korottaminen heikentää myös monien toimialojen toimimista koronavaikeisiin ja Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamista ongelmista.

Arvonlisäverojen korottaminen vaikuttaa merkittävästi matkailu- ja ravintola-alan toimintaan. Hallitus päätti aikaisemmin korottaa alimman 10 prosentin arvonlisäverokantaa 14 prosenttiin sanoma- ja aikakauslehtiä lukuun ottamatta. Matkailun kannalta tärkeiden palvelujen kuten majoituksen, henkilöliikenteen, liikunta- ja ohjelmapalvelujen sekä kulttuuripalvelujen arvonlisävero nousee 14 prosenttiin vuoden 2025 alusta lähtien. Yleisen verokannan korottaminen nostaa anniskelun arvonlisäveroa 1.9.2024 alussa 25,5 prosenttiin, jolloin se on EU-maiden toiseksi korkein.

Tulevat veronkorotukset nostavat matkailu- ja ravintola-alan verotusta merkittävästi ja heikentävät toimialan kansainvälistä kilpailukykyä. Korotukset toteutetaan tilanteessa, jossa toimialan taloudellinen tilanne on ennätyksellisen heikko ja suuri osa kansainvälisistä asiakkaista on menetetty yllättäen alkaneen Venäjän hyökkäyssodan vuoksi.

Vuoden 2020 alussa matkailu- ja ravintola-alan näkymät olivat erittäin lupaavat. Koronakriisi muutti toimialan tilanteen nopeasti ja Venäjän hyökkäyssota heikensi toimialan mahdollisuuksia toipua koronakriisistä. Koronakriisistä aiheutuva velkaantuminen ja sen jälkeen tapahtunut korkojen nouseminen ovat johtaneet siihen, että konkurssien määrä MaRa-alalla on 1990-luvun laman jälkeen korkeimmalla tasolla.

Venäjän sota aiheutti myös ennennäkemättömän kustannuskehityksen. Sähkön hinta oli erittäin korkea talven 2022–23 aikana ja on edelleen aikaisempaa korkeammalla tasolla. Elintarvikkeiden tukkuhinnat nousivat 30 prosenttia verrattuna vuoteen 2018. Koronarajoitusten jälkeinen työvoimapula pakotti alan yritykset nostamaan ammattitaitoisen henkilökunnan palkkoja enemmän kuin mihin oli varaa.

Syyskesällä 2022 loppunut nollakorkojen aika ajoi koronarajoitusten takia velkaantuneet yritykset vaikeaan tilanteeseen. Nollakorkojen aikana koronavelkoja pystyttiin vielä hoitamaan, mutta korkojen nousu lähes viiteen prosenttiin oli monille yrityksille liikaa. Pitkään suomalaisia kuluttajia hyödyttänyt asuntolainojen sitominen lyhyisiin viitekorkoihin vaikutti samalla tavalla. Asuntolainojen korot nousivat nopeasti reilusti yli neljän prosentin, mikä vähensi merkittävästi isoja asuntolainoja ottaneiden nuorten aikuisten kulutusta.

Matkailu- ja ravintola-alan yritysten taloustilanne on vaikea ja lyhyen ajan kysyntänäkymä heikko. Koronarajoitukset ja Venäjän sota aiheuttivat alan yrityksille suuria vaikeuksia, mihin ne itse eivät voineet vaikuttaa eivätkä pessimistisimmissäkään suunnitelmissaan varautua. Toisin kuin vientiteollisuudessa matkailu- ja ravintola-alalla arvonlisä- ja valmisteverojen korotukset kohdistuvat työhön, yrittämiseen ja vientiin.

Arvonlisäverojen korotukset vaikuttavat erittäin kielteisesti talouteen, kun arvonlisäverokanta on korkea

Helsingin yliopiston taloustieteen kandidaattiohjelman johtaja, valtiotieteen tohtori Juha Tervala kirjoitti Helsingin Sanomissa 20.4.2024 mielipidekirjoituksen siitä, miten kielteisiä vaikutuksia jo valmiiksi korkeiden arvonlisäverokantojen korottamisella on. Tervalan mielipidekirjoitus perustuu Samara Gunterin ja muiden tutkijoiden työhön "Non-linear effects of tax changes on output: The role of the initial level of taxation", jossa analysoidaan veromuutosten vaikutuksia tuotantoon.

Heikki Tervala toteaa kirjoituksessaan ja Vitriinissä kesäkuussa 2024 julkaistavassa artikkelissa seuraavasti:

”Makrotaloustieteelliset tutkimukset eivät tue käsitystä, että haitalliset vaikutukset tuotantoon olisivat vähäiset Suomessa. Monissa tutkimuksissa nähdään yleisten kulutusverojen, kuten arvonlisäveron, olevan tehokkaita veromuotoja, joiden nostamisen taloudelliset haitat ovat vähäisiä. Useat suomalaiset ekonomistit ovat tuoneet tämän näkökulman kotimaiseen keskusteluun. He ovat kuitenkin jättäneet huomiotta yhden Suomen kannalta tärkeän seikan: alv:n korotuksen vaikutukset riippuvat suuresti sen alkuperäisestä tasosta.

Gunterin ja muiden tutkijoiden työssä analysoidaan veromuutosten vaikutuksia tuotantoon. Ne johtuvat verojen aiheuttamista vääristymistä ja kannustinloukuista. Makrotaloudellisten mallien mukaan veromuutosten haitalliset vaikutukset työntarjontaan, tuotantoon ja kulutukseen nähdään pieninä matalilla alkuperäisillä verotasoilla, mutta suurempina korkeammilla verotasoilla.

Heidän tutkimuksensa empiirisen osan mukaan arvonlisäveron korotuksen tuotantovaikutus riippuu huomattavasti veron alkuperäisestä tasosta. Verokerroin mittaa tuotannon muutosta suhteessa veromuutokseen. Tutkimuksen mukaan verokertoimen arvo on positiivinen matalien alkuperäisten verokantojen tilanteessa, mutta se muuttuu negatiiviseksi korkeampien verokantojen kohdalla. Verokerroin on nolla, kun arvonlisäveron alkuperäinen taso on 8 %. Tämä tarkoittaa, että alv:n korotus ei laske tuotantoa lainkaan. Mikäli alkuperäinen arvonlisävero on 14 %, verokerroin on -1,6. Tällöin miljardin euron suuruinen veronkorotus alentaa tuotantoa 1,6 miljardilla eurolla. Kun alkuperäinen arvonlisäverokanta on nyt Suomessa yleisesti käytössä oleva 24 %, on verokerroin vielä negatiivisempi, jonka myötä tuotanto voi alentua useammalla miljardilla eurolla.

Verotuksen epälineaarisen tuotantovaikutusten takia tutkimuksen talouspoliittiset suositukset riippuvat alkuperäisestä arvonlisäveron tasosta. Kun arvonlisäveron alkuperäinen taso on matala tai kohtalainen ja valtio haluaa lisää verotuloja, se voi nostaa arvonlisäveroa tuotannon juurikaan vähentymättä. Kun arvonlisävero on korkea ja sitä edelleen nostetaan, talous kärsii väistämättä. Arvonlisäveron korotuksella 24 prosentista 25,5 prosenttiin on huomattavan kielteiset vaikutukset tuotantoon. Yleisen arvonlisäveron korottaminen ei siis ole lainkaan niin ongelmattonta kuin monet kotimaiset ekonomistit ovat julkisuudessa esittäneet. Kun tuotanto laskee suhteessa tilanteeseen, jossa ei olisi korotettu arvonlisäveroa, muut verotulot laskevat, koska niiden määrä riippuu hyvin paljon tuotannon määrästä.”

Hallituksen esityksessä todetaan, että niiltä osin kuin esitetyt korotukset siirtyvät kuluttajahintoihin, ne voivat vähentää korotusten piirissä olevien hyödykkeiden kysyntää ja siten heikentää yritysten tuotantoa. Jos markkinaolosuhteet eivät salli hintojen korottamista koko arvonlisäveron korotuksen määrällä, korotuksen voidaan arvioida rasittavan työvoimaintensiivisiä yrityksiä enemmän kuin yrityksiä, jotka käyttävät paljon ostopanoksia. Tämä johtuu siitä, että ostopanoksista on mahdollista vähentää niihin sisältyvä arvonlisävero, kun taas palkkakustannukset rasittavat yritystä täysimääräisesti. Samoin pääasiassa suoraan kuluttajille myyvän yrityksen voi olla vaikeampi vyöryttää veronkorotusta eteenpäin hintoihin kuin yrityksen, joka myy pääasiassa muille yrityksille, jolloin korotuksen voidaan arvioida rasittavan suoraan kuluttajille myyvää yritystä enemmän.

Hallituksen esityksen arvio kuvaa hyvin ravintola-alan tilannetta. Kyseessä on erittäin työvoimavaltainen ala, jossa arvonlisäveron korotus kohdistuu merkittävältä osalta työn tekemiseen. Kuluttajia palvelevan toimialan on ennätyksellisen kustannusten nousun jälkeen erittäin vaikeaa siirtää veron korotuksesta aiheutuvaa hintapainetta kuluttajahintoihin.

Yleisen arvonlisäverokannan korottaminen vaikuttaa erittäin kielteisesti ravintola-alan kannattavuuteen

Ravintola-anniskeluun sovelletaan yleistä arvonlisäverokantaa. Anniskelun verotus on jo nykyisellään EU-maiden kireintä. Suomen alkoholijuomaverotus on kaikissa juomaryhmissä (olut, viinit ja väkevät) EU-maiden kirein. Ravintoloiden kannalta tärkeimmässä juomaryhmässä, oluissa, ylivoimaisesti EU-maiden kireintä. Olutvero on toiseksi korkein Irlannissa. Suomen olutvero on kuitenkin 60 prosenttia korkeampi kuin Irlannin. Arvonlisäveron korottaminen 25,5 prosenttiin heikentää edelleen suomalaisen matkailu- ja ravintola-alan kilpailukykyä kotimaisista ja ulkomaalaisista asiakkaista.

Ravintola-alan kannalta tilanteen tekee erittäin epämiellyttäväksi se, että 1,5 prosenttiyksikön arvonlisäveron korotus anniskelussa on euromääräisesti paljon suurempi kuin kaupasta ostetussa alkoholissa.

Ravintola-anniskelun määrä on pudonnut dramaattisesti 25 vuoden aikana. Kun anniskelun osuus kokonaiskulutuksesta oli 20 prosenttia viime vuosituhaten lopussa, se on nykyisin noin 10 prosenttia. Matkustajatuonti on noin 15 prosenttia. Vielä vuosituhaten alussa alkoholin osuus kaikesta ravintolamyynnistä oli hieman yli 50 prosenttia, nykyisin enää vähän yli 30 prosenttia.

Alkoholin ostaminen verkon välityksellä tulee kasvamaan. Matkustajatuonnin ja alkoholin ulkomaisten verkko-ostosten kasvu tulee heikentämään kotimaisen

alkoholielinkeinon kilpailukykyä. Vuonna 2022 tehdyn kyselyn tulosten mukaan yli kolmannes (37 %) suomalaisista Viroon matkustaneista ilmoitti tuotteiden halvempien hintojen olevan joko ainoa syy matkustamiseen tai sen vaikuttavan merkittävästi matkustuspäätökseen. Alkoholiliike oli yleisin tuote, jota Virossa tuodaan. Noin 63 prosenttia matkailijoista toi alkoholia.

Korkea verotus ja siitä aiheutuvat korkeat alkoholin hinnat ovat johtaneet räikeisiin kilpailun vääristymiin. Suomen valtio maksaa Suomen lipun alla oleville viihderisteilijöille Tampereen yliopiston vuonna 2017 tekemän selvityksen mukaan noin 250 miljoonan euron suorat ja välilliset tuet. Nykyisin luku on suurempi, koska alkoholin verotus on kirstunut vuoden 2017 jälkeen. Ravintolapalvelut Ruotsiin matkustavilla laivoilla ovat verottomia. Maissa olevilla hotelleilla, kylpylöillä, kongressikeskuksilla ja ravintoloilla ei ole mitään mahdollisuutta hintakilpailussa viihderisteilijöiden kanssa.

Toinen kilpailun vääristymä aiheutuu siitä, että matkustajatuonnin kasvun myötä Suomeen on syntynyt satoja ravintoloita, jotka eivät hae anniskelulupia. Näin ne välttyvät noudattamasta alkoholilainsäädäntöä. Ne sallivat asiakkaiden tuovan omat alkoholijuomat ravintolaan. Asiakas hankkii alkoholijuomat lähes yksinomaan Baltian maista ja tulevaisuudessa yhä useammin verkon välityksellä ulkomailta. Varsinkin pienemmällä paikakunnalla anniskeluluvalla toimivat ravintolat ovat menettäneet syntymäpäiväjuhlat ja häät lähes täysin ravintoloille, jotka sallivat asiakkaiden tuovan omat alkoholijuomat ravintolaan. Häviöinä ovat anniskeluluvalla toimivat ja alkoholilakia noudattavat ravintolat ja Suomen valtio veronsaajana.

Arvonlisäveron korotus on taas yksi isku maissa toimiville ravintoloille. Tätä on mahdoton ymmärtää, sillä ravintolat ovat ylivoimaisia alkoholin jakelukanavia katsotaanpa asiaa mistä näkökulmasta tahansa. Pienikin siirtymä kulutuksessa kaupoista puhumattaan matkustajatuonnista ja ulkomaisesta verkkokaupasta ravintoloihin toisi huomattavasti lisää työllisyyttä ja matalammillakin verokannoilla enemmän verotuloja valtiolle. Kaikesta alkoholiin liittyvästä työllisyydestä elinkeinoelämässä 72 prosenttia on ravintoloissa. Ennen koronapandemiaa ravintoloiden osuus tilastoidusta kulutuksesta oli 13,5 prosenttia, mutta myynnin arvosta 35,1 prosenttia. Ravintola-anniskelu toisi alemmalla 14 prosentin arvonlisäverokannalla huomattavasti enemmän verotuloja viinipulloa kohti kuin saman pullon ostaminen Alkosta.

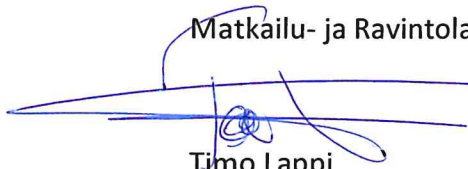
Korkea alkoholin verotus on merkittävä syy sille, että suomalaiset matkustavat niin paljon ulkomaille kotimaan sijaan, erityisesti Baltian maihin ja Ruotsiin. Tämä vaikuttaa negatiivisesti koko Suomen matkailuun, ei siis pelkästään ravintoloihin. On valitettavaa, ettei valtiovarainministeriö ota tuottolaskelmissaan huomioon sitä, miten paljon enemmän valtio saisi verotuloja matkailun ja ravintolassa käymisten kasvusta Suomessa.

Ministeriö ja hallitus on valinnut verojen korottamisen ja alan näivettämisen tien kasvun tukemisen sijaan. Tämä ei ole järkevää valtiontaloudenkaan näkökulmasta.

Yhteenveto:

1. Arvonlisäveron korottamisen dynaamiset vaikutukset riippuvat ratkaisevasti korotettavan arvonlisäveron tasosta. Veron korottaminen 24 prosentista 25,5 prosenttiin laskee tuotannon määrää ja arvonlisäveron sekä muiden verojen tuottoa merkittävästi.
2. Arvonlisäveron korottaminen vähentää kysyntää ja vaikeuttaa monien toimialojen elpymistä kriisejä edeltävälle tasolle.
3. Ravintola-alalla arvonlisäveron korotus kohdistuu merkittävältä osin työnteekemiin.
4. Arvonlisäveron korottaminen kiristää entisestään alkoholin verotusta Suomessa, mikä oli jo ennen verojen korotustakin EU-maiden kireintä.
5. MaRa toteaa, että edellä mainituista syistä yleisen arvonlisäverokannan korottamista ei tule toteuttaa.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Timo Lappi
toimitusjohtaja

Veli-Matti Aittoniemi
varatoimitusjohtaja